

na historické aspekty regionu Těšínského Slezska a na předměty hmotné kultury ze sbírek muzea. Pracovní listy jsou rozčleněny do čtyř kapitol:

I. Z minulosti Těšínského Slezska, II. Čím se lidé zabývali, III. Jak se bydlelo na vesnici, IV. Kroje Těšínského Slezska

Pracovní listy předkládají dětem nenáročnou formou historické události, které výrazně ovlivnily vývoj Těšínského Slezska, pomocí ilustrací architektonických památek seznamují s architekturou měst regionu, formou kreseb muzejních sbírek a kvízů představují předměty hmotné kultury, které tvoří sbírkový materiál.

Pracovní listy mají sloužit dětskému návštěvníkovi jako průvodce výstavou, zdroj informací a soubor otázek. Při jejich vypracovávání je předpokládána pomoc lektorů učitelů i rodičů.

Pedagogům mohou pracovní listy posloužit jako doprovodný materiál při návštěvě muzea, podle pracovních listů si mohou organizovat hodiny v muzeu zaměřené na regionální výchovu, dále lze pracovní listy využít v hodinách vlastivědy, dějepisu, výtvarné výchovy, pracovního vyučování. Materiál je obsahově široký a předpokládá několik návštěv muzea. Rovněž

tematické možnosti využití jsou velké. Záleží pouze na učitelích jaké téma si vyberou. Při každé návštěvě muzea lze pracovat pouze s jednou kapitolou listů, důležité je, aby si je děti nosily vždy s sebou. V pracovních listech je věnován prostor k ověření získaných informací.

Náš projekt má prioritně zaujmout děti a mládež jako skupinu, u které je nejdůležitější výchova k tradicím.

Samotný projekt byl připravován od prosince 2003. Jeho uvedení pro učitele proběhlo 14. 9. 2004 ve výstavní síni v Českém Těšíně a 16. 9. 2004 ve výstavní síni v Jablunkově. Již koncem září se přihlásily první skupinky žáků. Ke konci října se projektu zúčastnilo 425 dětí. Ke konci měsíce prosince 2004 se zúčastnilo celého projektu 1 136 dětí a 62 pedagogů. Aktivity spojené s projektem budou přetrvávat v dalších letech. Omalovánky vyšly v nákladu 5 000 kusů a pracovní listy 10 000 kusů.

Tento přehled určitě nevyčerpal všechny akce, které muzeum nabízí svým mladým návštěvníkům. Odborní pracovníci se v rámci svých možností starají o to, aby si dětský návštěvník vždy v muzeu našel něco, co jej osloví a zaujme.

Mečislav Borák – historik Těšínska

Dan Gawrecki

Počátkem roku jsme si připomněli 60. narozeniny Míti Boráka. I to je jeden z důvodů pro pokus o dosavadní bilanci té části jeho vědecké produkce, která je věnována dějinám Těšínska. Již dnes by si výčet závažnějších děl a jejich zhodnocení vyžádaly přinejmenším jedno číslo našeho časopisu. Bylo by to však předčasné, budoucí historik je posoudí, až se dílo dnešního jubilanta dovrší a zváží tak všechny potřebné aspekty. Omezíme se proto jen na několik poznámek k vybrané, ale zřejmě reprezentativní části jeho tvorby. Tři čtvrtiny položek odborné bibliografie docenta Mečislava Boráka, CSc., a možná ještě více, jsou bezprostředně věnovány území historického Těšínska. Ten „zbytek“, který je českou a mezinárodní historickou obcí někdy více vnímán a akceptován, je „o něčem jiném“, i když základy výzkumu a ověření výzkumných metod s Těšínskem bezprostředně souvisejí. V jisté analogii platí o Borákovi to, co v roce 1892 napsal Vincenc Prasek o počátcích

Věstníku Matice Opavské, dnešního Slezského sborníku: „Věstník bude jednati jen o Slezsku, a tím se zavděčí nejvíce čtenářům žijícím mimo Slezsko.“¹ Borák mohl úspěšně překročit regionální dimenzi snad právě proto, že dějiny kraje a lidí, které důvěrně zná, se mu staly východiskem pro ověření věrohodnosti a efektivnosti metod a postupů odborné práce. Ten, kdo neporozumí dějinám vlastního regionu, stěží může usilovat o úspěšné pochopení obecnějších vývojových tendencí. Na rozdíl od jiných Borák nemusí hledat „cestu k pramenům“, je hluboce zakořeněn v našem prostředí, je náš, jak to prokazuje i významným podílem na koncipování a vydávání našeho vlastivědného časopisu.

Do povědomí historické obce se poprvé významněji zapsal pracemi o životické tragédii, které věnoval monografii, již později přepracoval a doplnil, a několik materiálových a popularizačních studií.² Tato tematika se mu pak stala základem pro syntézu o nacistických

Mečislav Borák

o nacistických zločinech na Těšínsku v letech 1939-1945,³ a řadu dalších studií.⁴ Významnou položku zde znamená tematika pracovního nasazení Poláků (nejen z Těšínska) do Říše za nacistické okupace⁵ a tragických osudů židovského obyvatelstva na území celého českého Slezska, kde vedle dílčích analýz dospěl k zevšeobecnujícím pohledům.⁶ Zpracoval také některá dílčí témata a osudy jednotlivců.⁷ Pokud jde o období okupace a druhé světové války je ovšem Borákovým ústředním tématem odboj a odpor proti okupantům. Od výchozích bilančních a metodologických úvah⁸ a pracovního souhrnu obsaženého v kandidátské práci obhájené v roce 1987 v Ústavu československých a světových dějin ČSAV v Praze⁹ směřuje k analýze jednotlivých dílčích témat¹⁰ a k úvahám komparativní povahy, v nichž namnoze usiluje o postižení významu regionální těšínské problematiky v širším rámci celostátním, mezinárodním i obecném.¹¹ Období let 1938-1945 na Těšínsku a na území dnešního českého Slezska vůbec je zřejmě jediným časovým úsekem, kde se M. Borák odhodlal koncipovat relativně komplexní regionální syntetický pohled. Předcházely mu bilance stavu a úkolů výzkumu a s nimi spojené metodologické úvahy,¹² přehledy o některých lokalitách¹³ a nakonec kapitoly v nástinech dějin Těšínska a Českého Slezska.¹⁴ V této souvislosti připomínáme i některé souhrnné pohledy na perspektivu výzkumu Těšína a Českého Těšína.¹⁵

Ne již tak systematický, ale přesto výrazný je Borákův podíl na výzkumu dějin meziválečného Těšínska. Zde se soustředil na některá vybraná témata, zejména na ta, která byla v historiografii sporná, či společensky ve své době aktuální a na ta, jejichž zpracování byla důležitým předpokladem pro pochopení vývoje za okupace, resp. dalších tematik, zejména po druhé světové válce, která se stala předmětem jubilatova nevšedního zájmu. Souhrnný charakter má studie o roli Těšínska v mezinárodních vztazích meziválečného období.¹⁶ Z prvních poválečných let, v nichž probíhaly spory o hranice mezi nástupnickými státy přispěl k řešení v literatuře dosti diskutované problematiky převozu válečného materiálu pro polskou armádu v době válečného konfliktu s bolševickým Ruskem a k některým dalším otázkám, včetně námětů z 90. let minulého století ohledně poškození Slovenska stanovením hranic mezi Československem a Polskem arbitrážním výrokem v r. 1920.¹⁷ Dále se zabýval „únosem“ Andreje Hlinky,¹⁸ vztahem Wojciecha Korfantyho a Karla Čapka k těšínské problematice,¹⁹ a tragedií polských letců Żwirka

a Wigury v souvislosti s vývojem česko-polských vztahů na Těšínsku ve 30. letech.²⁰

Soustavnou pozornost věnuje Borák období od Mnichova do přepadení Polska německou armádou. Zde ho zaujala problematika hraničních delimitací a spory, které s nimi souvisely,²¹ střetnutí československého a polského vojska u Čadce v listopadu 1938,²² incident u polského konzulátu v posledních dnech roku 1938,²³ otázka protipolské české diverze na Těšínsku,²⁴ popularizačně se věnoval též jablunkovskému incidentu, který předcházel druhé světové válce.²⁵

Vývoji Těšínska po roce 1945 se Mečislav Borák většinou věnoval až po společenských přeměnách po listopadu 1989. Problematika zločinů v Katyni jistě přesahuje regionální dimenzi a tak je také v jubilatově tvorbě prezentována. Nicméně oběti z Těšínska představují ústřední téma knižních publikací i mnohých studií.²⁶

Podobně lze charakterizovat Borákovy výsledky, které se týkají retribučního soudnictví,²⁷ a projevů jeho antisemitismu,²⁸ soudní i mimosoudní a další perzekuce po únoru 1948,²⁹ jakož u osudů československých občanů zavlečených do gulagů.³⁰ Obecná problematika v nich převažuje, ale mnohdy je konkretizována příklady z Těšínska, kterým jsou podle charakteru materiálu věnovány i speciální články a studie. Je to metodický postup, který by bylo možné aplikovat i v analogických případech (pro jiná období a tematiky).

Články z jiných okruhů vývoje Těšínska po r. 1945 jsou dosti ojedinělé,³¹ s jedinou, ale podstatnou výjimkou. Tou je pozornost věnovaná polskému etniku. V tomto směru je Mečislav Borák nesporně nejpłodnější českým autorem a nejvýznamnějšími výsledky. Zaměřuje se na nejdůležitější a nejaktuálnější minulé, současné, i perspektivní problémy, o nichž pojednává s nadhledem a v žádoucích souvislostech. Nevyhýbá se sporným problémům, často je přímo vyhledává.³²

Závěrem upozorňujeme na redakční a editorskou aktivitu jubilatovi, na činnosti brané v českém prostředí jako jakousi samozřejmost, v zahraničí vesměs ceněnou jako zásadní vědecko-organizační počiny.³³ Pro tuto činnost má M. Borák vynikající předpoklady dané mimo jiné i jeho novinářským vzděláním. Píše jasně a srozumitelně, oslovuje zasvěceného odborníka i neškoleného zájemce o minulost. V tom je jedna z těch jeho předností, které ve svém dalším působení jistě využije nejen při řešení závažných mezinárodních a celostátních problémů, ale které uplatní i ve vztahu k Těšínsku, k regionu, který má rád.

- 1 Věstník Matice opavské, 2, 1892, II. str. ob.
- 2 Životická tragédie. Karviná - Ostrava 32 s. (Polský překlad: Żywocicka tragedia. Przeł. J. Damborský. Ostrava 1979, 50 s.) - Zločin v Životicích. I. vyd. Ostrava, Profil 1980. 142 s. - II. vyd. Ostrava, Profil 1984. 148 s. (Polský překlad: Zbrodnia w Żywocicach. Przeł. J. Damborský. Głos Ludu 3 lipca - 20 października 1984 r.) - Svědectví ze Životic. Druhá světová válka na Těšínsku a okolnosti životické tragédie. Český Těšín 1999. 175 s. - Svědectví o životické tragédii. Časopis Slezského muzea, B, 28, 1979, č. 1, s. 25 až 39 + 1 příl. - K 35. výročí životické tragédie. Těšínsko, 22, 1979, č. 1, s. 1 až 3. - Dohra životické tragédie. Vlastivědné listy, 5, 1979, č. 1, s. 5-7. - Nazistowska akcja likwidacyjna w Żywocicach (6 VIII 1944 r.) i jej sprawcy. Zaranie Śląskie, 54, 1991, nr 1-2, s. 47-64 (vyšlo 1993).
- 3 Na příkaz gestapa. Nacistické válečné zločiny na Těšínsku. Ostrava 1990. 308 s. + 81 obr. příl.
- 4 Např. Hrob v jámy Barbora. Svědectví o prvním nacistickém válečném zločinu na Těšínsku. Těšínsko, 32, 1989, č. 3, s. 1-6.
- 5 Tábory pro Poláky ve Slezsku (1939, 1942-1945). In: Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války. Sborník ze semináře konaného ve Státním ústředním archivu v Praze dne 2. dubna 2004. Praha, Státní ústřední archiv 2004, s. 124-137. - Nucené nasazení Poláků na práce do Říše v letech 1939-1945 (s přihlédnutím k Polákům z Těšínska). Slezský sborník, 99, 2001, s. 95-108. - „Polenlágry“ - zvláštní druh nacistických koncentračních táborů ve Slezsku. Těšínsko, 37, 1994, č. 4, s. 24-27. - Relacja z poszukiwania obozu. Głos Ziemi Cieszyńskiej, 26, 1986, nr 27, s. 4. - Zapomniany obóz. „Polenlager“ nr 83 w Beneszwowie Dolnym. Kalendarz Śląski, 29, 1993, s. 67-75.
- 6 The situation of the Jewish Population in the Territory of Czech Silesia during the Occupation 1938-1945. In: Jews in Silesia. Ed. by M. Wodziński and J. Spyra. Kraków 2001, s. 181-192. - Situace židovského obyvatelstva na území českého Slezska v době okupace (1938-1945). In: Židé ve Slezsku. Český Těšín 2001, s. 136-146. - Sytuacja ludności żydowskiej na obszarze czeskiego Śląska w okresie okupacji (1938-1945). Śląsk Opolski, 11, 2001, nr 2 (44), s. 38-44. - Transport do tmy. První deportace evropských Židů. Úvodní slovo Václav Havel. Ostrava 1994. 223 s. - Příprava a průběh nízkých transportů. In: Nisko 1939/1994. Mezinárodní vědecká konference Akce Nisko v historii „konečného řešení židovské otázky“ k 55. výročí první hromadné deportace evropských Židů. Sborník referátů. Ostrava 1995, s. 100-105. - Wydarzenia „nocny kryształowej” i ich oddźwięk na terenach Czechosłowacji. In: Colloquium Opole '98 - 60 rocznica pogromu Żydów w Niemczech. Opole 2000, s. 49-60.
- 7 Pierwsze dni okupacji hitlerowskiej na Śląsku Cieszyńskim. Pamiętnik Cieszyński, 9, 1994, s. 132-143. - Kolaborace kněží z Těšínska s okupanty v letech 1938-1945 v materiálech poválečných soudů. In: Andros probabilis. Sborník prací přátel a spolupracovníků Prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc. k jeho 70. narozeninám. Brno 2005, s. 227-239. - Válečné osudy Karola Šliwky. Těšínsko, 32, 1989, č. 3, s. 17-19. - Útěk z tábora v Dössel. Těšínsko, 29, 1986, č. 1, s. 23-24. (Polský překlad: Ucieczka z obozu Dössel. Głos Ludu, 11.7.1985, s. 4.) - Ucieczka z transportu šmierci. Kalendarz Śląski, 34, 1998, s. 126-129. - Ucieczka z transportu šmierci. Biuletyn Towarzystwa Opieki nad Oświęcimiem. Warszawa 1998, nr 34, s. 193-196. - Pod opieką policji. Kalendarz Śląski, 34, 1998, s. 138-139. - Tragédie slezských policistů. Těšínsko, 36, 1993, č. 4, s. 11-19.
- 8 Např.: K některým metodologickým a heuristickým problémům regionálního výzkumu dějin protifašistického odboje (1938-1945) v Severomoravském kraji. Zpravodaj SÚO ČSAV, Opava, leden-březen 1989, s. 7-9. - K výzkumu problematiky českého a polského národního odboje na odtrženém území Těšínska v letech 1938-1945. In: Slezsko v československo-polských vztazích 1918-1947. Opava 1991, s. 50-54.
- 9 Rukopis je uložen k knihovnách Historického ústavu AV ČR v Praze a Slezského ústavu SZMO v Opavě. Výsledky a metody výzkumu jsou shrnuty v autoreferátu: Odboj proti fašismu na odtrženém území Těšínska v letech 1938-1945. Autoreferát disertace. Opava 1987. 32 s.
- 10 Po stopách partyzánů v Beskydech. Ostrava 1984. 41 s. + 14 map. příl. - Joža Vochala a Slezský odboj. Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku, 8, 1993, s. 28-34. - Neznámé dokumenty k činnosti tzv. Slezského odboje. Slezský sborník, 96, 1998, č. 4, s. 297-308. - Úvodem. In: Cesty a osudy bohumínských odbojářů 1938-1945. /Bohumín 1995/, s. 4-6. - Zapomenutí hrdinové. Osudy letců z Těšínska na západní frontě. Těšínsko, 37/1994, č. 1, s. 7-14. - Wilhelm Kosarz i „czeska czwórka“ Kalendarz Śląski, 30, 1994, s. 69-77.
- 11 Vyústění koncepcí českého a polského národního odboje na Těšínsku. In: Válečný rok 1944. Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19. - 20. října 1999 v Praze. Přípravila Z. Zudová-Lešková. Praha 2001, s. 160-164. - Odboj ve Slezsku. In: Rok 1942 v českém odboji. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha 1999, s. 60-62. - Vlastenectví Poláků v českých zemích za první a za druhé světové války. In: Gebhart, Jan - Šedivý, Ivan /eds./: Česká společnost za velkých válek 20. století (pokus o komparaci). Praha 2003, s. 93-102. - Odboj na území českého Slezska v letech 1938-1945. In: Účast křesťanů v protifašistickom odboji v strednej Európe rokov 1933-1945. Zborník. Liptovský Mikuláš 2001, s. 69-79.
- 12 Období let 1938-1945. In: Slezsko v dějinách českého státu. Stav a úkoly výzkumu. Opava 1991, s. 225-261 - Stav výzkumu dějin českého Slezska v období let 1938-1945. In: Slezsko v dějinách českého státu. Sborník příspěvků z vědecké konference k 50. výročí Slezského ústavu Slezského zemského muzea v Opavě. Opava 1998, s. 283-291. - Česká historiografie k dějinám Těšínska za druhé světové války (1939-1945). In: Stan i potrzeby badań nad dziejami Śląska Cieszyńskiego. Cieszyn 2000, s. 106-118.
- 13 Předchůdci Havířova v letech 1938-1945. In: Havířov. Havířov 1995, s. 61-69. - Orlová v letech 1938-1945. In: Dějiny Orlové. Orlová 1993, s. 112-114, 116-122, 129-140.
- 14 Těšínsko v letech 1938-1945. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava-Praha 1992, s. 102-117. Polský překlad: Śląsk Cieszyński w latach 1938-1945. In: Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego. Przeł. Mieczysław Bałowski. Ostrava-Praha 1992, s. 102-117. - České Slezsko 1938-1945. In: Gawrecki, D. a kol.: Dějiny Českého Slezska 1740-2000. Opava, Slezská univerzita 2003. II. díl, s. 369-404.
- 15 Problematika historie Těšína. Spoluautor Rudolf Žáček. In: Stan i potrzeby badań nad dziejami Cieszyna. Cieszyn 1998, s. 62-65. - Tamtéž a s tímž spoluautorem, s. 66-68.
- 16 Role Slezska v zahraničních vztazích ČSR vůči Německu a Polsku v letech 1918-1938. Společně s R. Žáčkem. In: Československo 1918-1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. Sborník mezinárodní vědecké konference. Praha 1999, s. 566-570.
- 17 Zadržování přepravy válečného materiálu přes Československo do Polska v letech 1919-1920. In: Śląsk Cieszyński u zarania polskiej i czechosłowackiej niepodległości 1918-1920. Cieszyn 1999, s. 86-95. - Rozmowy Polaków z Beneszem w sprawie polskich transportów wojskowych przez Czechosłowację w lipcu i sierpniu 1920. Pamiętnik Cieszyński, 14, 1999, s. 110-118. - W obcym mundurze. Kalendarz Śląski, 30, 1994, s. 52-53. - Ukradené vesnice. Musí Češi platit za 8 slovenských obcí? Spoluautor Rudolf Žáček. Český Těšín 1993. 32 s. + 3 map. příl.
- 18 Opožděný „únos“ Andreje Hlinky. Slovanské historické studie 23, 1997, s. 63-67. - Únos Andreje Hlinky. Těšínsko, 39, 1996, č. 4, s. 7-11. (Polský překlad: Czy Polacy chcieli porwać Hlinkę? Kalendarz Śląski, 33, 1997, s. 141-146.) - Chytný únos Andreja Hlinku. Tajná akcia polskiej výzvednej služby. Historická revue, 9, 1998, č. 7, s. 8-9 aj.
- 19 Wojciech Korfanty a Těšínsko v pamětech Jaroslava Šaldy. Těšínsko, 46, 2003, č. 2, s. 19-20. - Spor o Těšínsko a Karel Čapek. Těšínsko, 44, 2001, č. 2, s. 26-27.
- 20 Památník letecké tragédie v Těrlicku - symbol proměn česko-polských vztahů na Těšínsku v letech 1932-1938. Časopis Slezského zemského muzea, B, 51, 2002, s. 269-288. - Havarie polských letců Żwirka a Wigury v Těrlicku. Těšínsko, 46, 2003, č. 1, s. 15-19. - Żwirkowisko - przemiany symbolu. In: Żwirkowisko. Historia i współczesność miejsca pamięci legendarnych lotników polskich Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury. Praca zbiorowa pod red. Józefa Szymeczka. Czeski Cieszyn Olza 2002, s. 84-114.
- 21 Záběr Těšínska a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů). Časopis Slezského zemského muzea, B, 46, 1997, s. 206-248. - Druhá fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem na Těšínsku v listopadu 1938 (výběr dokumentů). Časopis Slezského zemského muzea, 49, 2000, s. 51-94. - Spor o chatu pod Velkým Polomem. Těšínsko, 41, 1998, č. 4, s. 9-10.
- 22 Starcie zbrojne polskiego i czechosłowackiego wojska pod Czaczą 25 listopada 1938 roku. In: Od Zaolzia po Jaworinę. Rewindykacje granicze jesienią 1938 roku. Prace Komisji Historii Wojskowości, tom III. Nowy Targ 2004, s. 69-100. - Československo-polská „malá válka“ u Čadce 25. listopadu 1938. Historie a vojenství, 47, 1998, č. 4, s. 65-90. - Srv. Těž: Incident pod Tatrami 27. listopadu 1938 a delimitace hranic mezi Polskem a Československem. Historie a vojenství, 47, 1998, č. 5, s. 3-24.

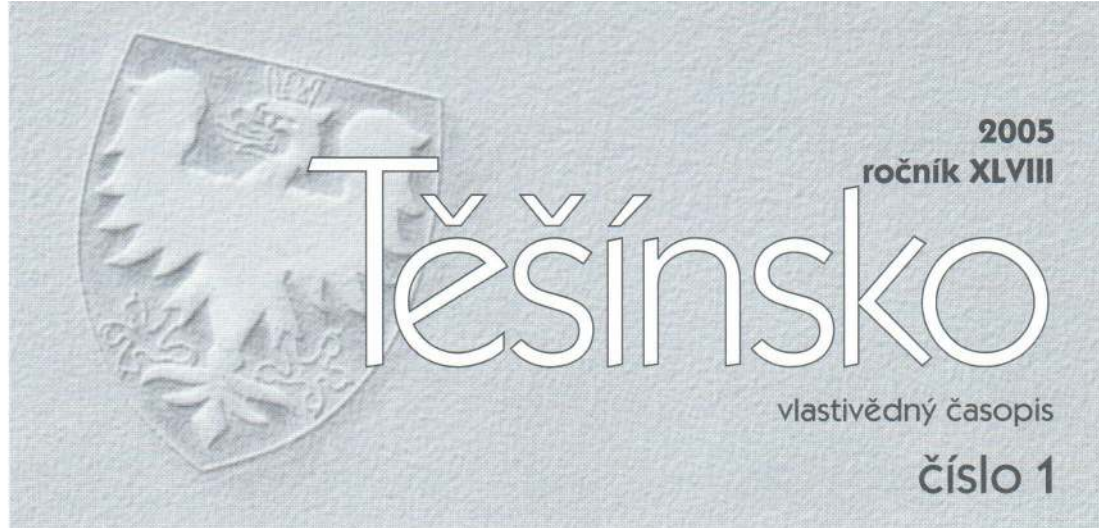
- 23 Únos „bílého orla“. Incident u polského konzulátu v Moravské Ostravě 26. 12. 1939. Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska, 20, 2001, s. 466-472.
- 24 Česká diverze na Těšínsku v letech 1938-1939. Slezský sborník, 94, 1996, s. 45-53. (Polský překlad: Czeka dywersja na Zaolziu 1938-1939. Slezský odboj. Głos Ludu, 21 marca - 18 kwietnia 1996.)
- 25 Atak na tunel. Napad niemiecki na Przelęcz Jablonkowską 26.VIII.1939 r. Kalendarz Śląski, 30, 1994, s. 35-41.
- 26 Vraždy v Katyňském lese. Ostrava 1991. 123 s. - Symbol Katynia. Zaolziańskie ofiary obozów i więzień w ZSRR. Przeł. Otylia Toboła. Czeski Cieszyn 1991. 203 s. - Zločin v Katyni a jeho české a slovenské souvislosti. In: Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty. Praha 2000, s. 505-522. - Katyn dans la mémoire des Tchèques et des Polonais de Silésie. La Nouvelle Alternative. Revue pour les droits et les libertés démocratiques en Europe de l'Est. Paris, Décembre 1993, No 32, p. 28-31. - Mrtví od Charkova. Občané z Těšínska v Katyni číslo 2. Těšínsko, 35, 1992, č. 1, s. 16-22. - Zaolziańskie ofiary Katynia. Łambinowicki Rocznik Muzealny. Opole, 15, 1992, s. 20-27. - Echa katyńskie. Kalendarz Śląski, 29, 1993, s. 49-52. - Głos historii (Groby w Lesie Katyńskim, Obóz w Ostaszku, Obóz w Starobielsku). Szkice i dialog. Kwartalnik społeczno-kulturalny. Polish Evangelical Institut in Stockholm, 11, 1990, nr 40, s. 32-40. - Katyń - neznámé souvislosti. Občané z Těšínska obětmi zločinu NKVD. Těšínsko, 34, 1991, č. 3, s. 10-15. - Dlaczego kłamał Franciszek Hajek? Biuletyn Katyński, 1997, nr. 42, s. 55-69.
- 27 Spravedlnost podle dekretu. Retribuční soudnictví v ČR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945-1948). Ostrava 1998. 454 s. + 90 obr. příl. - Činnost Mimořádného lidového soudu Moravská Ostrava v letech 1945-1948. Časopis Slezského zemského muzea, B, 44, 1995, č. 1, s. 64-90. - Archivní fondy k retribučnímu soudnictví v České republice. In: Vězeňství ve střední Evropě v letech 1945-1955. Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA 409/99/2000. Příloha časopisu České vězeňství č. 3, 2001, s. 150-175. - Die tschechoslowakische Retributionsgerichtsbarkeit und die deutsche Problematik 1945-1948. Die außerordentlichen Volksgerichte in Moravská Ostrava, Opava und Nový Jičín. In: Sozialgeschichtliche Kommunismusforschung. Tschechoslowakei, Polen, Ungarn und DDR 1948-1968. Vorträge der Tagung des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 22. bis 24. November 2002. München 2005, s. 365-422 (spoluautor Dušan Janák).
- 28 Postih provinění vůči Židům před retribučními soudy a komisemi ONV v českých zemích v letech 1945-1948 (výsledky výzkumu). In: Poválečná justice a národní podoby antisemitismu. Postih provinění vůči Židům před soudy a komisemi ONV v českých zemích v letech 1945-1948 a v některých zemích střední Evropy. (Sborník příspěvků). Praha-Opava 2002, s. 363-373. - Mimořádný lidový soud Moravská Ostrava a projevy antisemitismu v jeho spisech. Tamtéž, s. 52-78. - Antisemitismus a židovská otázka ve světle materiálů retribučních soudů. In: Fenomén holocaust. Sborník mezinárodní vědecké konference. Praha - Terezín 1999, s. 103-107. - Anti-Semitism and the Jewish Question in the Czech Lands in the Light of Documents of the Retribution Courts. In: The Holocaust Phenomenon. Conference Report of the International Scientific Conference. Prague - Terezín 1999, p. 108-113. - Spisy mimořádných lidových soudů z let 1945-1948 v českých archívech a možnosti zkoumání židovské problematiky. In: Retribuce v ČR a národní podoby antisemitismu. Židovská problematika a antisemitismus ve spisech mimořádných lidových soudů a trestních komisí ONV v letech 1945-1948. (Sborník příspěvků). Praha - Opava 2002, s. 31-58.
- 29 Tábory nucené práce v ČR 1948-1954. Spoluautor Dušan Janák. Opava 1996. 285 s. - K činnosti ostravských komisí pro zařazování osob do TNP (1948-1953). Spoluautor Marie Janáková. In: Tábory nucené práce a další projevy perzekuce 1948-1954. Sborník z konference SÚ ČSAV a KH FF SU. Opava 1991, s. 28-54. - Tábory nucené práce na Ostravsku. In: Internační formy politické perzekuce. Zborník referátov, reminiscencií a autentických dokumentov. Košice 1992, s. 25-33. - Výzkum mechanismu mimosoudních perzekucí na Moravě a ve Slezsku v letech 1945-1954. In: Internační formy politické perzekuce II. Zborník referátov a utajovaných dokumentov. Košice 2002, s. 43-62.
- 30 České stopy v Gulagu. Z výzkumu perzekuce Čechů a občanů ČR v Sovětském svazu. Opava 2003. 167 s. - Materiály k perzekuci československých občanů ve 30.-50. letech v SSSR v ruských archívech. In: Vězeňské systémy v Československu a ve střední Evropě 1945-1955. Sborník z mezinárodní konference konané ve dnech 28.-29.11.2001 v Praze v rámci grantového projektu GA ČR č. 409/99/0374. Opava 2001, s. 76-86. - Obyvatelé Těšínska obětmi táborů a věznic v SSSR (výsledky výzkumu). Slezský sborník, 90, 1992, č. 2, s. 108-120. - Českoslovenští občané z území dnešní České republiky perzekvováni v SSSR. In: Borák, M. a kol.: Perzekuce občanů z území dnešní České republiky v SSSR. Sborník příspěvků. Sešity ÚDV AV ČR sv. 38, 2003, s. 7-205.
- 31 Např.: Těšínská nota v pamětech Ivo Stolaříka. Těšínsko, 46, 2003, č. 1, s. 30-31. - Humanitární akce nebo provokace? Polská potravinová pomoc Těšínsku v červnu 1945. Těšínsko, 40, 1997, č. 1, s. 10-14.
- 32 Poláci v České republice po roce 1989 a sporná místa česko-polských vztahů. Slezský sborník, 93, 1995, s. 67-70. - Les conflits du passé dans la mémoire de la minorité polonaise en République tchèque après 1989. La Nouvelle Alternative. Revue pour les droits et les libertés démocratiques en Europe de l'Est. Paris, Juin 1995, No 38, p. 34-36. - Problém dvojjazyčnosti na Těšínsku po roce 1990. Člověk a společnost, 3, 2000, č. 1. - Stosunki czesko-polskie w świadomości Polaków na Śląsku Cieszyńskim po 1989 roku. In: Strefa pogranicza Polska-Czechy. Procesy transformacji i rozwoju. Materiały z konferencji międzynarodowej Opole-Ostrava 19-21 kwietnia 1995 r. Opole 1996, s. 63-69. - Z historie Poláků v České republice. In: Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy. Opava 1997, s. 22-32. - Polská menšina v České republice. In: Menšiny v ČR a v sousedních zemích z perspektivy integrace ČR do Evropské unie (Menšiny v ČR a v Evropě). Praha 1997, s. 128-136. - Problémy polské menšiny v České republice v devadesátých letech. In: Národnostní menšiny a majoritní společnosti v České republice a v zemích střední Evropy v 90. letech XX. století. Sborník z mezinárodní vědecké konference. Opava-Praha, Dokumentační a informační středisko Rady Evropy 1998, s. 230-241. - Polská menšina v České republice. In: Gabal, I. a kol: Etnické menšiny ve střední Evropě. Konflikt nebo integrace. Praha 1999, s. 120-127. - Stav a perspektivy výzkumu dějin polské národnostní menšiny v ČR (ČR). In: Polacy na Zaolziu (Poláci na Těšínsku) 1920-2000. Czeski Cieszyn 2002, s. 31-48. - Škoda, že jeden ze závažnějších materiálů nebyl ve své době publikován v úplnosti: Očima Poláků. Československo-polské vztahy v minulosti i v současnosti v zrcadle polského tisku na Těšínsku. Opava 1992, 180 s. (rukopis).
- 33 Vybíráme některé položky, které se bezprostředně týkají problematiky Těšínska: Nástin dějin Těšínska. Red. Mečislav Borák a Dan Gawrecki. Praha-Ostrava 1992. 263 s. - Dějiny Orlové. Ed. M. Borák. Orlová 1993. 272 s. - Slezsko v dějinách českého státu. Sborník příspěvků z vědecké konference, pořádané pod záštitou prezidenta České republiky Václava Havla u příležitosti 50. výročí Slezského ústavu SZM v Opavě. Ed. M. Borák. Šenov u Ostravy 1998. 441 s. - K počtu historika mnichovské konference. Sborník příspěvků k osmdesátinám Bořivoje Čelovského. Ed. M. Borák. Slezský sborník, 101, 2003, č. 3, s. 161-420. - Česko-slovensko-polské vztahy v letech 1938-1939. Příspěvky z mezinárodní konference. Ed. M. Borák. Slezský sborník, 94, 1996, č. 1, s. 1-100. - The Lost Heritage of Cultural Assets. The documentation, identification and repatriation of the cultural assets of WWII victims. Proceedings of the international academic conference in Brno (20.-21.11.2003). Edited by Mečislav Borák. Prague, Documentation Centre for Property Transfers of the Cultural Assets of WWII Victims, Institute of Contemporary History, Czech Academy of Sciences, Tilia Publishers 2005. 187 s.
- Minulost nechápe jubilat jen jako přísný vědecký problém, ale i jako pramen pobavení a kratochvíle pro každého zájemce: Kratochvilný kalendář historický Moravskoslezského dne na obyčejný rok 1994. Ostrava 1993. R. 1. Za císaře pána. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. 254 s. - Kratochvilný kalendář historický Moravskoslezského dne na obyčejný rok 1995. Ostrava 1994. R. 2. Za první republiky. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. 256 s. - Kratochvilný kalendář historický Moravskoslezského dne na přestupný rok 1996. Ostrava 1995. R. 3. Za války a po ní. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. 256 s. - Kratochvilný kalendář historický Moravskoslezského dne na obyčejný rok 1997. Ostrava 1996. R. 4. Za socialismu. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. 256 s. - Moravskoslezský kalendář na přestupný rok 2004. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. Ostrava 2003. 256 s. - Moravskoslezský kalendář na obyčejný rok 2005. Ed. M. Borák a M. Tyrlik. Ostrava 2004. 256 s.

Omluva

Redakce Těšínska se omlouvá za tiskovou chybu, ke které došlo v časopise Těšínsko č. 4/2004.

Autorem článku „Karel Chýlek (1896-1942) Bouřlivák a hrdina“ je Marek Skýpala a recenzentem článku Mečislav Borák.

2005
ročník XLVIII

vlastivědný časopis

číslo 1

Obsah

1

Kněžna Alžběta Lukrecie a protireformace na Těšínsku (1625-1653)

II. část

Milan Šmerda

7

Kurucký vpád na hukvaldské panství roku 1680

Jan Al Saheb

12

Nemanželské děti ve městě Frýdku na prahu moderní společnosti

Radek Lipovskí

16

Pramen k počátkům mariánského poutního místa ve Frýdku

David Pindur

19

Uctívané obrazy ze 17. a 18. století ve východní části českého Slezska

Marie Schenková

23

Mizející rostliny Těšínska

Voskovka menší (*Cerinth minor* L.)

Miroslav Skarka

24

Programy Muzea Těšínska pro děti a mládež

Ilona Pavelková

29

Mečislav Borák – historik Těšínska

Dan Gawreckí

33

Muzea Těšínska se představují

Muzeum Třineckých železáren a města Třince

Zuzana Gnidová

Vydává Muzeum Těšínska v Českém Těšíně
Adresa redakce: Muzeum Těšínska, 737 01 Český Těšín, Hlavní tř. 15
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223, E-mail: muzeum@muzeumct.cz
Odpovědný redaktor: dr. Zbyšek Ondřejka
Výkonný redaktor: doc. dr. Rudolf Záček, Dr.
Tajemnice redakce: Vlasta Byrtusová
Redakční rada: dr. Karel Bogar, doc. dr. Mečislav Borák, CSc.,
Vlasta Byrtusová, doc. dr. Dan Gawreckí, CSc., doc. dr. Blažena Gracová, CSc.,
dr. Dušan Janák, Dr., prof. dr. Zdeněk Jirásek, CSc., dr. Jaromír Kalus,
dr. Jiřina Kábrtová, doc. dr. Irena Korbelařová, Dr., doc. dr. Pavel Kouřil, CSc.,
dr. Karel Müller, dr. Zbyšek Ondřejka, doc. dr. Radim Prokop, CSc.,
Jiřina Veselská, doc. dr. Rudolf Záček, Dr.
Grafický návrh: Petr Tesař, UPGRADE CZ s.r.o., Ostrava
Odevzdáno do tisku: 24. 2. 2005
Vyšlo: 23. 6. 2005
Tisk: Kartis + Co s.r.o., Borovského 14/717, 734 01 Karvina-Ráj

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí.
Za obsah článku zodpovídá autor.
Časopis lze zakoupit v Muzeu Těšínska v Českém Těšíně, Hlavní tř. 15
nebo v jeho pobočkách ve Výtavní síni MUSAION v Havířově, Dělnická 14,
v Památníku životické tragédie v Havířově-Životících, ve Výtavní síni
Muzea Těšínska v Jablunkově, ve Výtavní síni Muzea Těšínska v Karvině-
Fryštátě, ve Výtavní síni Muzea Těšínska v Orlové, v Technickém muzeu
v Petřvaldě.
Rozšiřuje redakce, kde si lze také objednat (i telefonicky) předplatné nebo
jednotlivá čísla časopisu.
Vychází čtvrtletně, cena jednoho výtisku 20 Kč
celoroční předplatné 80 Kč a poštovné
Identifikační číslo: ISSN 0139-7605
Evidenční číslo MK ČR: E 11319
Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě
č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992